

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто теоретико-методологічні питання інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств. Підкреслено, що інноваційна діяльність передбачає залучення до процесу розробки та впровадження новачії інвестиційні фінансові ресурси. Запропоновано основні форми забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств, а саме сукупність державних важелів впливу, вкладання інвестицій від самих суб'єктів господарювання, фінансового ринку держави та міжнародного фінансового ринку.

Considered the theoretic-methodological questions of the investing-innovational activity of enterprises. Underlined that the innovational activity implies the involvement into the process of novation developing and implementing the investing financial resources. Suggested the main forms of making the investing-innovational activity of enterprises, and namely the aggregate of the state levers of the influence, investing from the subjects of the management, state financial market and international financial market.

Вступ. Вичерпання чинників екстенсивного економічного розвитку обумовлює постійне посилення уваги до пошуку нових факторів прискорення економічної динаміки, адекватних сучасному стану розвитку світової економіки. Відтак запровадження в Україні інвестиційно-інноваційної моделі економічного зростання з політичної мети перетворюється на об'єктивну необхідність, альтернативою якій є занепад національної економіки, втрата економічного, а, можливо, й національного суверенітету.

Теоретичні проблеми наукових поглядів, пов'язаних зі значною роллю інвестиційної та інноваційної діяльності в економічному середовищі, що зумовлено формуванням необхідних умов і механізмів інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємств, завжди цікавили економістів. Як об'єкт наукового аналізу інвестиції та інновації формують особливу систему теоретичних знань, інтегруючи виведення інвестиційно-інноваційних теорій багатьох поколінь вчених.

Представники більшості інвестиційно-інноваційних теорій наголошували на тому, що характер основних економічних процесів у довгостроковому періоді великою мірою залежить від особливостей науково-технічного прогресу. Активна інвестиційно-інноваційна діяльність підприємницьких структур формує інноваційний тип розвитку країни і сприяє її загальному соціально-економічному розвитку. Розуміння природи економічних спадів та зростань, причин постійних коливань ділової активності необхідне для формування інвестиційно-інноваційної політики кожної країни.

Постановка завдання. Інвестиційно-інноваційні процеси, що відбуваються в національній економіці України, сьогодні знайшли своє відображення в працях Гриньової В.М., Кузнецової А.Я., Отецького В. та інших. В наведених працях було відзначено, що процес інвестування, в першу чергу, проводиться за рахунок науково-технічного прогресу, що дає змогу здешевити основний капітал і зменшити його витрати на одиницю продукції. Інновації є фактором, з одного боку, що протистоїть натиску ринку на виробника, а з іншого — засобом, що стимулює інвестування. Крім того, інновації нівелюють дію законів спаду виробничих факторів і вирішують проблему обмеженості ресурсів. Заощадження з метою виробничого інвестування використовуються в результаті конкурентної гонитви за перевагами, що дають змогу впровадження нової техніки у виробництво і забезпечення найбільшого прибутку (надприбутку).

Результати дослідження. Інвестиції й інновації дуже близькі сфері ринку, а отже будь-яка інвестиційна тактика, яку застосовує підприємство, буде безпосередньо спрямовувати інноваційну діяльність в ту саму цільову сферу його життєдіяльності. Як ресурсне забезпечення чіткості інвестиційно-інноваційної тактики може виступати лише створення інвестиційно-інноваційного механізму. Це дасть змогу врегулювати та розв'язати проблеми інвестиційно-інноваційної діяльності в Україні. Мова йде про вдосконалення сукупної методології інвестиційно-інноваційного процесу.

Інвестиції й інновації — дві нерозривно пов'язані сфери економічної діяльності, що найбільшою мірою були і залишаються уражені кризою. На ринку склалася така загальна ситуація, що інновації, які колись здійснювалися за рахунок централізованих джерел, звелися до мізерної величини, тоді як інвестиції, що володіли внутрішньою структурою, втратили її і стали невпорядкованими і неорганізованими, стимулюючи тільки короткострокові цілі інвесторів. Вихід з такого становища один — подолати економічну кризу неможливо без інноваційно-інвестиційного буму, відновлення основного капіталу на принципово новій, конкурентоспроможній основі. Отже, капітальні вкладення без інновацій не мають сенсу, оскільки безглуздо відтворювати застаріле обладнання, що не користується попитом і якому властиві високі витрати ресурсів. Отже, інновації без капітальних вкладень нереальні.

Сьогодні стали реальними приватизація, формування інвестиційного й інноваційного ринків, що допомагає забезпечувати ресурсами вирішення нагальніших проблем інвестиційно-інноваційної діяльності. Бюджети різних рівнів виділяють мінімум коштів на технічне переозброєння виробничого потенціалу чи

взагалі не виділяють їх. Нині приймають рішення в основному власники капіталу і товаровиробники, стурбовані виживанням, і тому мало уваги приділяють виробничим інвестиціям і нововведенням, цикл яких виходить за межі короткострокових інтересів.

Процес накопичення капіталу відбувається з порушенням законодавчої бази, що обумовлює зосередження цього капіталу на користь незначної кількості підприємців, що, в основному, відбувається за рахунок зубожіння і знецінення заощаджень більшості населення, розкрадання державного майна.

На сучасному етапі актуальним є впровадження розглянутих положень щодо активізації інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності держави — регіону — галузі — підприємства. При цьому особливе значення має професійність управлінців, тобто їх здатність впровадити інвестиційно-інноваційні відносини в конкретні дії підприємства на ринку. Крім того, практичний досвід взаємин на ринку із застосуванням тактичного проектування і планування діяльності підприємства допомагає в сучасній ситуації створити інноваційно-інвестиційний механізм. Він дасть змогу як підприємству, так і всьому ринку в цілому більш жорстко планувати необхідність власних дій на ринку, одночасно відстежуючи їхню якість. Отже, необхідно створити і послідовно реалізувати інноваційно-інвестиційний механізм, що відповідає новим економічним і соціально-політичним реаліям, а також забезпечує великомасштабний приплив капіталу для модернізації виробництва. Одним з істотних елементів цього механізму є організаційно-економічний аспект [1, с. 180 – 182].

В процесі реалізації окремо взятого проекту, а тим паче сукупності проектів інвестиційної програми, потрібні цілісні комплекси структур, що могли б максимально якісно здійснити тактичне планування підприємств на інвестиційно-інноваційному ринку. Вибір найбільш придатних форм залежить від рівня новизни і масштабності проекту. І тільки застосування загальної структури системи, якою є потенціал підприємства, під яким розуміють мережу найсуттєвіших, стійких (інваріантних) зв'язків між елементами, надасть надасть змогу отримати оптимальні результати не тільки на початковому етапі, але, й в подальшій діяльності підприємств. На думку вітчизняних економістів, структура – це “інваріантний” аспект системи, також звертають увагу на те, що структура виражає не всю сукупність зв'язків об'єкта, а тільки його найсуттєвіші зв'язки. Існує і ширше тлумачення структури, згідно з яким розрізняють два типи структур: макро і мікро. Макроструктура виражає найстійкіші (інваріантні) зв'язки системи, а мікроструктура – змінні (імовірнісні). Сукупність макро- і мікроструктури об'єкта або процесу, тобто сукупність усіх зв'язків, і становить їхній зміст.

Загальною рисою макро- і мікроструктури об'єкта інвестиційної діяльності є сукупність практичних дій юридичних осіб, держави та громадян щодо реалізації інвестицій, спрямованих на забезпечення ефективного здійснення інвестиційної стратегії на окремих етапах розвитку економіки шляхом прискорення реалізації інвестиційних програм, мінімізації інвестиційних ризиків, підвищення фінансової стійкості та платоспроможності, що в кінцевому підсумку сприятиме забезпеченню високих темпів економічного розвитку. В основі інвестиційної діяльності лежать перетворення інвестицій (кругообіг інвестицій), що постійно повторюються за схемою: формування нагромаджень – вкладення ресурсів (інвестування) – одержання прибутку.

Під інноваційною діяльністю слід розглядати діяльність із створення та доведення науково-технічних ідей, винаходів і розробок до практичного застосування. Завершеність розуміння інноваційної діяльності впливає не тільки з визначення інновації, що об'єднує науку, техніку, економіку, підприємництво, освіту та управління, а й з позицій теорії життєвих циклів і стадій їхнього розвитку, серед яких виокремлюють цикли створення та цикли реалізації інновацій.

Порівнюючи різноманітні визначення щодо економічної сутності категорій інноваційної та інвестиційної діяльності та беручи за основу комплексний підхід взаємодії інновацій, які більшою мірою пов'язані з оновленням, інвестиціями, що пов'язані з вкладеннями. Інвестиційно-інноваційну діяльність розглянемо як складну динамічну систему, що ґрунтується на комплексі фінансово-економічних важелів і стимулів, яка поєднує технологічні процеси та форми організації виробництва на основі найновіших досягнень науки і техніки із формами їх багатостороннього фінансування. Основним завданням інвестиційно-інноваційної діяльності є пошук та ефективне використання фінансових ресурсів для доведення наукових, технічних ідей і розробок до конкретної продукції та технології, що мають попит на ринку.

Уточнюючи поняття “інноваційний процес”, який не закінчується першою появою на ринку нового продукту, послуги чи доведенням до проектної потужності нової технології, не переривається після впровадження, бо в міру поширення новинка удосконалюється і набуває нових споживчих властивостей. Це відкриває нові сфери застосування, нові ринки, а отже, і нових споживачів. Інноваційний процес здійснюється в тісному взаємозв'язку із ринковим середовищем. Його напрям, темпи, цілі залежать від соціально-економічних умов, в яких він функціонує і розвивається. Це дозволить на мікрорівні обрати правильну стратегію розвитку підприємства-інноватора, яка залежить від домінуючого типу інновацій; побудувати економічні механізми та організаційні форми управління, змодельовати поведінку підприємства щодо реалізації своєї інноваційної продукції на ринку. На макрорівні – сформувати ефективну соціально-економічну політику держави стосовно оптимального використання традиційних і пошуку нових, альтернативних джерел створення і фінансування інноваційних проектів, розробки стратегії інноваційного розвитку України, прискорення науково-технічного прогресу й забезпечення високих темпів економічного зростання [2].

Аналізуючи інвестиційно-інноваційну діяльність виділимо основні механізми та інструменти її забезпечення як цілісної системи, з огляду на:

1) структуру системи національної економіки, яка включає державні важелі впливу, суб'єктів господарювання (зокрема підприємницького сектора), фінансовий ринок держави, міжнародний фінансовий ринок;

2) взаємозв'язки між окремими елементами та методами забезпечення в межах перерахованих вище ланок системи;

3) обґрунтування необхідності інвестиційно-інноваційної діяльності як фундаментального напрямку забезпечення розвитку інноваційної моделі української економіки.

Беручи такий підхід за основу, суттєвим стало виокремлення передумов, що зумовлюють як сам процес інвестиційно-інноваційної діяльності, так і його результати, врахування яких при виборі джерела та форми фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності дозволило визначити основні завдання системи фінансування, а саме: створення необхідних умов для швидкого та ефективного впровадження технічних новинок у всіх ланках національної економіки, забезпечення її структурно-технічної перебудови; збереження і розвиток стратегічного науково-технічного потенціалу у пріоритетних напрямках економіки; створення необхідних матеріальних умов для збереження кадрового потенціалу науки і техніки.

Таким чином, вибір способів фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності слід проводити з урахуванням притаманних інноваціям класифікаційних ознак, а саме: типу інновацій, сфер впливу, глибини і масштабності впровадження в економіці країни, ступеня новизни, джерела ідеї, виду новинки та способу заміщення існуючих аналогів (рис. 1).

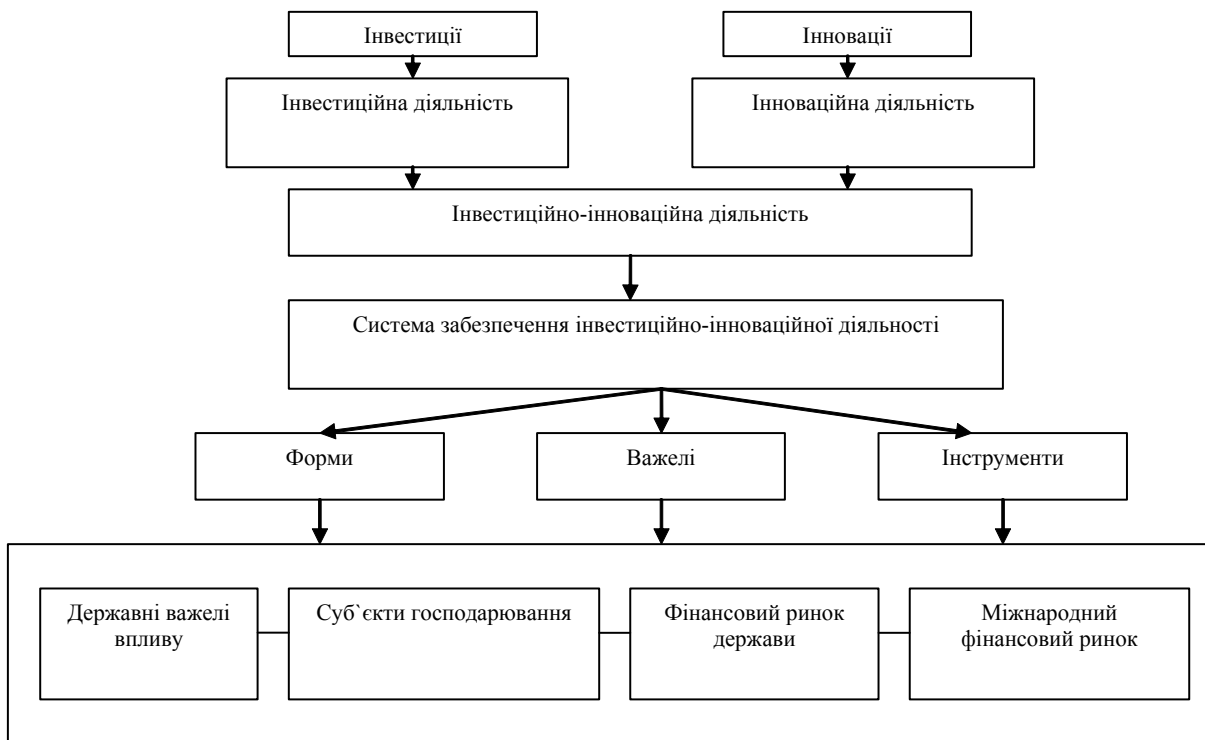

Рис. 1. Система забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств

Отже, особливу увагу необхідно приділяти дослідженню основних форм фінансового забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств: 1) державному фінансуванню; 2) фінансуванню за рахунок позикових коштів; 3) фінансуванню за рахунок власних фінансових ресурсів суб'єктів господарювання.

Застосування сукупності методів проведеного теоретико-методологічного дослідження щодо реалізації інвестиційно-інноваційної діяльності та побудови системи її фінансового забезпечення сформуєть основні напрями розв'язання виявлених у цій сфері проблемних питань.

Крім того, механізм впровадження методів реалізації інвестиційно-інноваційного потенціалу повинен мати адекватну економічну підготовку, тобто використання економічних методів має супроводжуватися ефективними механізмами їх державної підтримки та формування фінансових і законодавчих стимулів для підтримки інноваційних технологій і підприємництва як найважливішого напрямку державного регулювання в інноваційній сфері. До стимулів державного регулювання в підприємницькій діяльності належать:

- 1) кредити та амортизаційні пільги;
- 2) коригування антимонопольного законодавства;
- 3) зовнішньоекономічні преференції;
- 4) інформаційно-консультаційна підтримка;

5) інші фінансові пільги.

До системи стимулів інвестиційно-інноваційного процесу відносять комплексно-правові законодавчі норми, а саме промислове охоронне право приватної та інтелектуальної власності; законодавче закріплення інтелектуальної власності та правове регулювання її використання.

Ефективною формою державного втручання в інвестиційно-інноваційну діяльність є створення за участю держави дослідницьких центрів, завдання яких полягає у стимулюванні об'єднання фінансових ресурсів і матеріально-технічної бази промисловості з кваліфікованими кадрами вищих навчальних закладів. Засобами такого стимулювання можуть бути фінансування початкових витрат вузівсько-промислових центрів з коштів державного бюджету; видача підприємствам-учасникам безплатних ліцензій на використання розроблених винаходів і відкриттів тощо [3].

Узагальнюючи, викладене вище, слід зазначити, що економічні результати підприємств вказують на об'єктивну потребу суттєвої зміни інноваційної стратегії з метою досягнення її ефективності. Як переконує світовий досвід, найефективнішу реалізацію інноваційного потенціалу підприємств забезпечує ресурсозберігаюча інвестиційна стратегія. Маються на увазі не тільки матеріально-технічні, трудові й фінансові ресурси, а й такий надзвичайно важливий ресурс, як державні важелі впливу, що дає багато переваг і можливостей в умовах інтегрованого розвитку світової економіки.

Методичні підходи довели економічну доцільність формування ефективного механізму реалізації інноваційного потенціалу підприємств, для того щоб зменшити відставання нашої держави від світового рівня. Реалізація інноваційного потенціалу підприємств позитивно впливатиме як на досягнення економічної стабілізації, так і на забезпечення економічного розвитку на новій технологічній і технічній основі.

Висновки. Утвердження сучасної інноваційної стратегії вимагає формування державної інноваційної політики, основним завданням якої є активізація інвестиційно-інноваційної діяльності та створення цілісної системи її фінансового забезпечення, що має ґрунтуватися на широкомасштабному залученні та максимально ефективному використанні фінансових ресурсів із різноманітними джерелами походження. Основою дослідження процесу еволюції теорії інноваційного розвитку та узагальнення методологічних підходів щодо визначення сутності інновацій як основи інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств бажано застосовувати цілу ланку способів фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності, з урахуванням притаманних інноваціям класифікаційних ознак, а саме: типу інновацій (продуктові, технологічні, організаційно-управлінські, освітньо-наукові), сферами впливу, глибиною і масштабністю впровадження в економіці країни (світові, макро-, мікроінновації, державні, регіональні, глобальні, локальні), ступеня новизни (базові, поліпшувальні), джерела ідеї (відкриття, винахід, рацпропозиція та інші), виду новинки (конструкція і пристрій, технологія, матеріал, речовина, живі організми) та способу заміщення існуючих аналогів (вільне заміщення, системне заміщення).

Література

1. Гриньова В.М. Інвестування. – К.: Знання, 2008. – 452 с.
2. Кузнецова А.Я. Характеристика джерел фінансування промислово-інноваційної політики національної економіки // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Податкова та фінансово-кредитна політика держави і механізми її реалізації в регіонах України: Зб. наук. пр. Інституту регіональних досліджень НАН України. – Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2001. – Вип. XXIV. – С. 361 – 370.
3. Осецький В. Методичні підходи до реалізації інноваційного потенціалу підприємств // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – № 3. – С. 114 – 117.

Надійшла 16.01.2009 р.

УДК 658.7/.8 (477)

Л. Ю. МИХАЛЬЧИК, О. М. ФІЛПЧУК
Хмельницький національний університет

ЛОГІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

В статті розкрито взаємообумовлений та двоякий взаємозв'язок між економічними категоріями «інвестиції» та «логістика».

In the paper there has been discovered the mutually conditioned and twofold interconnection between economical categories «investments» and «logistics».

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки ефективна діяльність підприємства, забезпечення високих темпів розвитку та підвищення конкурентоспроможності визначаються рівнем його інвестиційного потенціалу та характером інвестиційної діяльності. Щоб досягти конкурентної переваги